

גשפוי רמז ומספר תפוזרים על הארץ וצדיק מרא דארעא דישראל כ"ק מרן הגאב"ד ר' יצחק טוביה ווייס זצוק"ל

« מהו הסיבה שהחמירו חז"ל כ"כ בהספדו של הצדיק! »

הנה אנחנו עומדים ככלות השבעה של כ"ק מרן הגאב"ד רבינו יצחק טוביה ווייס זצוק"ל מרא דארעא דישראל. בהתחלה עלה בדעתי הרהורים שמי אני שיכתוב על מרן הגאב"ד זצוק"ל, כמו שאמר הגאון הצדיק רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד, כשהספיד להפץ חיים בהלוויה, שכדי להספיד את ה'חפץ חיים' צריך להיות ה'חפץ חיים', וכוונתו היתה שכדי להספידו צריך לדעת את גודלו ועוצם דרגתו, ורק מי שהוא כן בעצמו יכול לדעת את גודלו ועוצם דרגתו האמיתית. וכמו"כ בעניינינו, להספיד את מרן הגאב"ד, הרי צריך להיות הגאב"ד.

אבל מצד שני, כאשר נסתכל בדברי חז"ל על ענין הספד על תלמידי חכמים, אנו רואים שחז"ל הק' מתבטא בלשונות חריפים על זה, וכמו שאי' בגמ' (שבת קה:) "כל המתעצל בהספידו של חכם ראוי לקברו בחייו", והגמ' אינה מתנה את זה במי שהוא באותה דרגה של החכם, אלא חז"ל הק' אומרים 'כל'. רואים אנו מזה, שעל כל אחד מוטל החוב להתעורר ולהתבונן ולהספיד את החכם, עד כדי כך שאם אינו עושה כן, ראוי לקברו בחייו.

והנה, צריך להתבונן במצוה זו, ראשית כל, לכאן מדוע באמת צריך להספיד להצדיק, הרי הצדיק הולך לגן עדן, וכי צריך הוא לכבוד של ההספד. עוד צריך להתבונן, מהו המידה כנגד מידה של 'ראוי לקבלו בחייו' על התרשלות הזו. אנו רואים גם שהנביא צועק הצדיק אָבָד וְאֵין אִישׁ שֶׁם עַל לֵב (ישעיהו נז, א), היינו שהנביא צועק שצריך שימת הלב, ולא להמשיך הלאה.

הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל (בהספדו על הרב מברסק זצ"ל), ביאר את דברי הגמ' (כתובות ג): שיצאה בת קול בלוויתו של רבינו הקדוש ואמרה "כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן לחיי העוה"ב" עיי"ש, (ותוס' מסביר, שהכוונה היא שמזומן לחיי העוה"ב בלא דין ובלא יסורים), ולכאורה צ"ב, שהרי רבינו הקדוש הי' כ"כ גדול ולא נהנה מעוה"ז (כדאי בגמ' שם) ועכ"ז בחייו לא הי' יכול להביא את כל בני דורו לחיי העוה"ב ולהצילם מיסורי גיהנום, ומ"מ בשעת פטירתו, הציל בכוחו את כל מי שהי' בהלוויה כמו שאמרה הבת קול שכולם מזומנים לחיי העוה"ב.

ורבי אהרן מסביר, שכשרבינו הק' נפטר, הגיעו כל בני דורו ללוותו, ובשעת הלוויה הי' כזה התעוררות, וכ"כ התחזקו ע"י ההתבוננות בדרכו, שזה הביאם לחיי העוה"ב, וכל מי שהי' לו שימת לב גרם שרבי יוכל להשפיע עליו כ"כ הרבה, יותר מהשפעתו בחייו, ועי"ז גרם כן זכות לרבינו הקדוש, שהם נתעוררו כ"כ בזכותו.

ועפ"י"ז מובן מדוע העונש על מי שאינו מספיד את הצדיק כראוי 'ראוי לקוברו בחייו', כי בשעת הספד יש הזדמנות להתעורר כ"כ ולגרום טובה לנפטר שיהי' לו זכות גדול, שכ"כ הרבה אנשים יכולים להתעורר ולהתחזק, וכשאינו עושה זאת מגיע לו עונש.

« מהו ההבדל בין 'נפטר' לבין 'נסתלק'!?! »

ורבי אהרן מסביר בזה ג"כ את דברי הגמ' (מו"ק כה:) שרב אשי שאל

לאמוראים מה יאמרו עליו בהספד ובר אבין אמר שיאמרו "בכו לאבלים ולא לאבידה, שהיא למנוחה ואנו לאנחה", ועיי"ש בגמ' שרב אשי לא הי' נוח לו עם ההספד הזה, וכל המו"מ צריך ביאר.

ורבי אהרן הסביר, שהרי כשנפטר הצדיק, יכולים להתעורר כ"כ מה שלא הי' מסוגל לעוררם כל ימי חייו, וכשיתעוררו ויתחזקו אז הי' לו זכות גדול, ולכן לא הי' לו מנוחה וגם אינו אבידה לתלמידים, כי אדרבה, בשעת ההסתלקות יכולים להתעלות יותר. וזה מה שצועק הנביא, הצדיק אבד, הצדיק הוא אבידה, ונאבד מאיתנו משום שאין איש שם על לב, אבל אם הי' שימת לב והתעוררות, אז לא הי' אבידה כלל, כי יוכלו לקבל הרבה יותר כנ"ל.

ולפי"ז יכולין לתרץ סתירת חז"ל, וכבר הקשה הכלי יקר בפרשת מסעי (ג, מט), שבגמ' ר"ה (יח:) איתא ששקולה מיתת הצדיקים כשריפת בית אלוקינו, ולעומת זה יש מאמר חז"ל בילקוט ישעיה (ט), בפסוק הַנְּי יוֹסֵף לְהַפְלִיא אֶת הָעַם הַזֶּה (ישעיהו כט, יד) ש'גדול סילוקם של צדיקים לפני מי שאמר והיה העולם יותר מן תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה ומחרבן בית המקדש'. ולכאורה הוא סתירת המאמרים.

אולם לפי הנ"ל יכולים לבאר סתירת חז"ל (ולכאורה זהו גם כוונת הכלי יקר), שיש הבדל גדול בין מיתה לבין סילוק. לשון מיתה שייך לגבי הגוף אבל הנשמה עדיין חי, אבל לשון סילוק שייך על הנשמה. נמצא כשהצדיק נפטר מן העולם וממשיכים בדרכיו נמצא שהוא עדיין חי כמ"ש הנביא 'הצדיק אבד ואין שם על לב', מתי הצדיק אבד, כשאין שם על לב, ולא ממשיכים את דרכיו, זהו סילוק, אבל כשממשיכים את דרכיו נמצא שהוא עדיין חי וזה נקרא מיתת צדיקים.

ולפי"ז מובן העונש הנורא, דעל ידי שהוא מתעצל בהספדו אינו מתעורר, ונמצא הצדיק אבד, וזהו המידה כנגד מידה שראוי לקברו בחייו כמו שהוא גורם להצדיק להסתלק מן העולם.

« איך יתכן באדם אחד מדות של שני הקצוות!?! »

אצל מרן הגאב"ד זצ"ל, ראינו שני מידות קיצוניות, מצד אחד הוא היה ענוותן גדול ופשוטן ושפל ברך באופן מבהיל. מאידך גיסא, כשהיה נוגע להלכה היה תקיף גדול. כמו לדוגמה לעבור בד' אמות של מי שעומד שמונה עשרה, ראינו אצלו שאם ההלכה אומרת שזה אסור לעבור, זה כמו שיש כותל דאי אפשר לעבור. והיה עומד בחוזק גדול לא לעבור שום הלכה, וכל דבר שהיה נוגע לענייני הדת היה תקיף גדול. וצריך להתבונן האיך עולה שתי המידות ביחד.

כתוב בפרשת השבוע וְעֵשֶׂת הַיִּשָּׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה' לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וּבָאת וַיִּרְשֶׁתְּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם (דברים ו, יח), ופירש"י שם, וז"ל: "פשרה לפנים משורת הדין". וכתב הרמב"ן וז"ל: "וְעֵשֶׂת הַיִּשָּׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה', על דרך הפשט יאמר, תשמרו מצות השם ועדותיו וחוקותיו ותכוין בעשייתן לעשות הטוב והישר בעיניו בלבד. ולמַעַן יִיטֵב לָךְ, הבטחה, יאמר כי בעשותך הטוב בעיניו ייטב לך, כי השם מטיב לטובים ולישרים בלבבותם."

"ולרבותינו בזה מדרש יפה, אמרו, זו פשרה ולפנים משורת הדין. והכוונה בזה, כי מתחלה אמר שתשמור חקותי ועדותי אשר צוך, ועתה יאמר גם באשר לא צוך תן דעתך לעשות הטוב והישר בעיניו, כי הוא אוהב הטוב והישר."

"וזה ענין גדול, לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותקוני הישוב ומדינות כלם, אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה, כגון לא תלך רכיל (ויקרא יט, טז) לא תקם (שם, יח) ולא תטר (שם), ולא תעמד על דם רעך (שם טז) לא תקלל חרש (שם יד) מפני שיבה תקום (שם לב) וכיוצא בהן, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין, וכגון מה שהזכירו (ב"מ קח). בדינא דבר מצרא, ואפילו מה שאמרו (זימא פו). פרקו נאה ודבורו בנחת עם הבריות, עד שיקרא בכל ענין תם וישר", עכ"ל.

ונראה לבאר דברי הרמב"ן עפ"י מה שכתב הגאב"ד זצ"ל (בספרו שערי טוביה) לשאל על דברי רש"י הק' עה"פ וְרָאִיתָ בְּשִׁבְיָה אֵשֶׁת יִפֹּת תֹּאֵר וְחִשְׁקֶתָ בָּהּ (דברים כא, יא), שמביא את דברי חז"ל, ש'לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקב"ה מתירה, ישאנה באיסור, אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו כִּי תִהְיֶיךָ לְאִישׁ (דברים כא, טו) וגו', וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו. ושואל הגאב"ד זצ"ל, מאחר שיפת תואר רחמנא שרייה, למה אם נשאה סופו לשנאותה ולהוליד ממנה בן סורר ומורה.

ומבאר הגאב"ד זצ"ל בזה"ל: "אמנם הענין הוא, כאשר יסוד גדול בכל התורה כולה, שעיקר התכלית הנרצה בעבודת האדם הוא לא רק לעשות את מה שציוה אותנו השי"ת במפורש, אלא יותר מזה נדרש האדם לחקור ולהתבונן מהי אמיתת חפצו ורצונו ית', אף אם לא ציוהו על כך, ולהשתדל בכל יכלתו לעשות ולמלא מה שהוא יודע שהוא רצונו ית', שיהיה לו נחת רוח."

"וזהו מה שאמרו במשנה (אבות ב, ד) 'עשה רצונו כרצונך', פירוש כמו שאתה רוצה שיתמלא רצונך, גם מה שלא דיברת בפיך, כן תעשה רצונו ית'. היינו לא רק ציוויו, אלא גם מה שידוע לך שהוא רצונו, כי זה כל האדם, לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם."

"וכענין זה הוא ביפת תואר, הגם שבפועל התירה התורה, כי אם לא כן ישאנה באיסור, ודאי אין רצון ה', כאשר על כן ציוה הכתוב וְגִלְתָּה אֶת רֵאשִׁי וְעִשְׂתָּה אֶת צַפְרֹנֶיךָ (שם יב), ופירש רש"י ז"ל, כדי שתתנוול, וְהִסִּירָה אֶת שְׂמֹלֶת שִׁבְיָה מֵעֲלֶיךָ וגו' וּבִכְתָּהּ אֶת אֲבִיָּה וְאֶת אִמָּה (שם יג), כדי שתתגנה עליו, כי לאמיתו של דבר אין רצונו ית' בכך, רק שמכיון שהוא כ"כ חפץ ומשתוקק אליה התירה לו בדוחק, באופן שלמעשה לא יבוא לידי כך, כדוגמת הורים הרואים שבנם התינוק רוצה דבר מאוס, ואם יאסרו הדבר עליו יקחהו בלי רשותם, אזי בליט ברירה נותנים לו רשות, אך משתדלים בכל מיני אופנים להמאס הדבר בעיניו, שלא יחפוץ בכך."

"ולכן, כאשר אחרי ככלות הכל הוא בכל זאת נושא אותה, סופו לשנאותה ולהוליד ממנה בן סורר ומורה, כי למעשה הוא פועל נגד רצון השי"ת, ועל כן מרה תהיה אחריתו", עכ"ד.

ונראה לפרש על פי זה כוונת הרמב"ן. שמה שכתב, כי מתחלה אמר שתשמור חקותי ועדותי אשר צוך, ועתה יאמר גם באשר לא צוך תן דעתך לעשות הטוב והישר בעיניו, היינו שאדם ידע מהו רצון השי"ת, וזהו עבודת האדם לעשות רצון השי"ת, היינו שיראה האדם לילך תמיד שהיא רצון השי"ת.

זהו מה שראינו אצל הגאב"ד זצ"ל, שהיה הולך תמיד בדרך שהיא רצונו של השי"ת, ממילא אין זה סתירה מה שראינו שמצד אחד ראו אצלו

שהיה שפל ברך, ומצד שני כשהיה נוגע להלכה היה כגבור ארי, בגלל שזהו רצונו של השי"ת.

« איך יתכן באדם אחד מדות של שני הקצוות?! »

אנו רואים אצל מיתת משה רבינו שהתורה הק' מכנה את משה רבינו עבד ה' (דברים לד, ה). ויש להתבונן מהו ההגדרה של 'עבד' ומה זה מבטא.

הנה, ישנה הלכה ש'יד עבד כיד רבו', אבל גבי אשה ההלכה היא ש'כל מה שקנה אשה קנה בעלה'. ההבדל בין עבד לאשה הוא, שהאשה יש לה זכות קנינים לעצמה, משום הכא אומרים מה שקנה אשה קנה בעלה, אבל עבד אין לו שום זכות לקנות דהוא לגמרי מופקר לרבו, וכל מה שהוא עושה זהו רק לרבו, אין לו שום זכות עצמי, לכן לא אומרים שהעבד 'קנה', וזהו מה שאמרה התורה הק' אצל משה רבינו דהוא היה עבד ה', הוא הפקיר את עצמו וביטל את כל רצונו לעשות רצון אבינו שבשמים.

זהו מה שראינו אצל מרן הגאב"ד זצ"ל, שהוא היה מפקיר כל רצונו וכל עצמיותו רק לעשות רצונו ית', ממילא כשהיה נוגע לבין אדם לחבירו היה שפל ברך וענוותן נורא, והפשטות שלו היה להפליא מאוד, למה דזהו רצונו יתברך, אבל כשהיה נוגע להלכה היה תקיף גדול מכיון שגם זהו רצונו יתברך, ממילא אין כאן שום סתירה, דשני המידות נבעו בעצם משורש אחד של ביטול לרצונו ית', ועבודת ה' באופן מלא.

וראה נא את דברי היערות **דבש** שנדמה שהדברים נכתבו במדויק על מקרה שלנו, וזה לשונו: "ואם כן, כמה יש לאדם להתדבק בתורה ולשוב בתשובה במות צדיק תלמיד חכם, כמה דברים ישים האדם ללבו במיתת הצדיק, כי יאמרו זה מת, אולי אנכי אבנה להגות בתורה ולמלאות מקומו, כי אין צריך מילוי מקומו בכל דבר, וביחוד בהפלגות חידוד, רק שהאיש הצדיק היה מלובש ומעוטר במדות רבות וכמה מעלות טובות, ובמותו הרי כל מעשיו ומדות וקניניו שלימות שהיו לו מפקורים, וכל איש ישראל יכול לזכות, זה יאמר אני אזכה במדת ענוה שלו, וזה יאמר אני אזכה במדת החמדה בתורה כמוהו, וזה יאמר אני אזכה במדת לרדוף שלום כמוהו, וזה יאמר אני אזכה במדת לרחם נדכאים ולחזק כולשים להיות אבי יתומים ואלמנות כמוהו, וזה יאמר אני אזכה במדת מדקדק במצוה כמוהו, וזה להיות ירא חטא וסור מרע כמוהו, וזה יאמר בשאר מדות וכל אחד יכול לזכות במדה ומעלה אחת, כי הכל קניניו שלימות צריכים לאישי ישראלים ולא יחסר המזג, וכך מסודר הכל, כך וכך ישראלים צריכים להיות שיהיה בהם כך וכך שלימות כי הם מרכבה למרכבה עליונה", עכ"ל לעניינו.

וזהו תכלית ההספד, להתרום מאורו ולנסות ע"י הדברים המשברים להמשיך את דרכיו הגדולים של הנפטר הגדול, אם בהתמדה, אם במידות ואם ביראת חטאו או בדקדוק המצוות. וכאשר אנו נמשיך בדרכיו הרי שזה יהיה בעבורו לעילוי נשמה, שימשיך להיות בבחינת 'הולך', וההשפעה שלו עוד תהיה קיימת, כי רק הגוף נפטר מן העולם, וכמו שבארנו למעלה.

וכאשר נמשיך בדרכו הרי נעשה לו טובה, ומחויבים אנו בכך מאחר שכ"כ התחממנו לאורו, וא"כ צריכין אנו לשלם לו ע"י מה שנמשיך בדרכיו, וזה יהיה לתועלת עצומה עבור נפשו ונשמתו. ויש לנו להמשיך בדרכיו בכל החלקים, החלק השומע וידיעת התורה וחשקות התורה וההתמדה, והמידות טובות.

ובודאי ללא שום ספק כי שכמו שכאן היה כזה לב טוב, כמו"כ גם עכשיו בזכותו ירחם עלינו הבורא, כי הרי אנו זקוקים לרחמי שמים מרובים, ובזכות ההתעוררות מה שכל אחד יתעורר ויקח לעצמו איזה קבלה, נזכה שיבלע המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים, ונזכה לביאת הגואל בקרוב, ונאמר אמן.

"... וכאשר נמשיך
בדרכו הרי נעשה לו
טובה, ומחויבים אנו
בכך מאחר שכ"כ
התחממנו לאורו,
וא"כ צריכין אנו
לשלם לו ע"י מה
שנמשיך בדרכיו,
וזה יהיה לתועלת
עצומה עבור נפשו
ונשמתו..."